

В. КОЛОМЕЕЦ

КРИТИЧНАТА МАСА

Превод от руски: Любомир Стоилов, 1989

chitanka.info

... Вървеше през горещия въздух по пепелявата земя и му се струваше, че времето спира. До този момент събитията се развиваха нереално бързо: вертолетите вече отдавна бяха залели с бетон останките на къщата и градината, а улиците на градчето бяха покрити със защитна ципа. Онези, които оставаха зад него, бяха направили всичко необходимо... А той продължаваше да върви, но всяка стъпка сега му струваше усилия, сякаш слънцето натискаше със страшна сила раменете му.

Сухите му устни нещо прошепнаха, но той дори не се вслуша какво произнасят те: завладя го нещо друго — не страхът, който вече беше изпитал и остана някъде назад, а нещо друго, приличащо на болка. Помисли си: „Боля ме сърцето. Боля ме черният дроб... А какво ли ме боли сега?“

Без да обмисли този въпрос, тръгна по-нататък, вече без да брои крачките си.

Зад гърба му се носеше бръмченето на вертолетите. Някак хрипливо загърмяха военните високоговорители. Кой знае защо внезапно си представи, че пред него има стена, а зад гърба му са дулата на карабините и замрялата върху нечий устни последна команда. Бързо метна поглед напред, видя върха на хълма, плаващ в омарата, обвиваща купола на Ядрения център, и в този момент се прекърши преградата, която не пускаше в съзнанието му цялата истина. В този момент забрави да направи поредната крачка и веднага наоколо тревата задимя. Внезапно го разтърсиха гърчове. Така ясно му се представи цялата верига от събития, които съвсем не бяха започнали вчера. Някъде в самото начало на тази верига стоеше самият той и осъзнаването на това нещо се оказа най-горчивото от всичко...

Пристигайки вчера вечерта в родното си градче, когато видя майка си, изпита радостта от новозараждаща се близост, която някога беше нещо обичайно. Беше се откъснал специално за една седмица от своите хронични грижи, за да може с наслада да се порови в спомените, и всичко това му се беше отдало прекрасно. Само гдето поголемият му брат, неговият умен брат, беше дежурен до сутринта в Ядрения център и поради това се наложи разговорът между двете бивши момчета да бъде отложен. Впрочем това кой знае защо дори го зарадва...

Над родната земя цареше обичайното сухо лято и малкият семеен съвет реши, че най-добре ще се наспи в градината под стария навес. След обикновените грижи по късната вечеря майка му вече по тъмно му пожела приятен сън и последните будни звуци се стопиха сред старите ябълки.

Умиротворено поскърца в походното легло и щастлив се взря в късчето звездно небе, провиращо се оттам, където някога като деца бяха отчупили парче дъска, за да могат ето така през нощите да гледат звездите.

Всичко изглеждаше както преди: навесът, старото походно легло и вечният аромат на ябълките. Нещо обаче се беше изменило в него самия: той, който толкова жадуваше за вълненията от срещата си с детството, заспа неочаквано бързо.

Късно през нощта някъде от много далеч се донесе заплашителен гръм, приличен на гръмотевица. След това неочаквано ярка светкавица плисна над градината, разрязвайки пространството на светло и тъмно. Това го разбуди... Първото му усещане беше неясна глуха тревога, защото беше видял мълнията и сега чакаше да се сгромоляса грохотът от небето, но тишината продължаваше и само в далечината странно светеше куполът на Ядрения център.

Седеше, леко мръщейки се в тъмнината, и кой знае защо си представи брат си, седнал зад пулта при осъществяването на някакъв изключително сложен опит. След това се протегна и си помисли, че не би било лошо двамата да се поровят в тяхната стара „лаборатория“ и си припомнят своите наивни експерименти, и в този момент заспа... А на сутринта отвори очи, протегна се и... откри котката върху коленете си.

Тръгна малко по-бавно, спомняйки си за котката и за това как с погнуса отхвърли нейното все още топло трупче. Последвалите неща бяха се разтворили в паметта му и си спомняше само за острата тревога и натрапчивата представа за светкавицата, разсичаща на две градината и него самия. В желанието си да се освободи от тревогата се вмъкна в бараката, натъпкана с евтини електрически прибори, които те гордо наричаха апаратура и се надяваха, че с тях ще създадат бомба на нов принцип... Разбира се, от тази детска игра не излезе нищо, но брат му все пак стана ядрен специалист. Разбира се, що се отнася до него, той беше забравил всички тези прежни суетни мисли и израсна съвсем

друг човек, но все пак помнеше как се включват всичките тези метални кутийки.

Включените уреди (те за негова изненада работеха!) задружно и някак си равнодушно го обвиниха, че е радиоактивен. В началото си хъмкаше, превключвайки диапазоните и променяйки настройката, но само след няколко минути неудържимо му се поиска да запали цигара, макар че не пушеше вече много години. „Виж, това е вече нещо!“ — помисли си той объркано. Подобен обрат на нещата не можеше да очаква при това най-обикновено пътуване до родния дом.

Наложи се да прекъсне сноването си от уред до уред, тъй като пред очите му ставаше нещо не съвсем разбираемо. Откъде се е взела тази радиация? Каква е тя? И защо? Не му беше страшно, но го занимаваше нещо друго: какво всъщност е станало? Стоеше, задавайки си един и същ въпрос, и не можеше да намери никакъв отговор.

Слънцето, изкачвайки се над високата каменна ограда, освети как, жълтеейки при летежа си, падат от ябълките мъртви листа. Седеше, вирайки се в листата, и нещо го караше да се изкикоти и със смеха си да сложи край на всичко това, което просто не можеше да бъде. Гърдите му вече бяха поели дълбоко въздух, устните му се приготвиха да се разтегнат в усмивка и в този момент го повикаха...

— Здравей, Мъник! — усмихнато го поздрави брат му, готов да прекрачи към него през прага на къщата.

— Стой! — извика той и размаха дозиметъра. — Стой на мястото си! Гледай какво става!...

Най-сетне дозиметърът се включи и сигналната му лампичка се наля с пълнокръвна алена тревога. Брат му престана да се усмихва и измъкна от предното си джобче някаква миниатюрна плочка, а тя очевидно показва нещо такова, което го накара със съвършено друг тон да запита:

— Кога забеляза това?

— Преди един час. И знаеш ли, струва ми се, че нараства...

Поговориха си още малко някак безсмислено и ежедневно за радиацията и млъкнаха. Гледаше брат си с надежда и очакваше ясните и прости думи, след които ще трябва нещо да се направи и всичко ще премине благополучно...

— Дяволска работа... — каза брат му, гледайки неподвижно миниатюрната скала на своето уредче, след което с някакъв

професионален глас нареди през рамо на майка им:

— Да не се пуска никой тук! — и добави ядно: — Не се навирай тук!...

Тишината отново надвисна наоколо и внезапно в нея с трясък се запалиха листата под босите му крака. Дълги секунди гледа смаяно плахото и нелогично пламъче и едва по-късно с вик отскочи встрани, разбирайки, че огънят не му причинява никаква болка.

Погледът на брат му се изцъкли.

— Какво си донесъл със себе си?

— Нищо. Донесох само себе си... — отвърна той жално и прехапа устни. — Видя ли през нощта светкавицата?

— Светкавицата? — сухо се изненада брат му. — Че откъде? Вече от един месец не е паднала и капка дъжд.

— Светкавицата... — закима той с глава. — Премина оттук и дойде от вашия център...

— Дявол да ме вземе... — прошепна брат му, но той го чу. — Каква светкавица? Присънило ти се е... Не мърдай! — властно нареди той отново. — Ти излъчваш! Господи, Мъник, какво имаш в джобовете си?!

Той замря на половината път от походното легло към брат си — нисък, може би дори симпатичен. Як 35-годишен по-малък син в тази стара къща и неговият брат пред него. Замря, както това прави пациентът пред лекаря преди неприятна, но задължителна процедура, и чу тънкия писък на уредчето в ръцете на брат си. Видя неговото състарено лице и си помисли: „Нима и аз мога да се състаря така?“

— Какви ги говориш... — каза той отчаяно. — Та тези панталони дори нямат джобове!...

... Когато и двамата разбраха, че индикаторът се разгаря от неговото тяло, а не от нещо друго, и двамата едновременно бяха поразени от абсурда на положението. Едва сега забелязаха, че нещо невидимо е очертало смъртоносен кръг и те се намират в неговия център. В ръцете му мигом умираха и се разпадаха листенцата на цветята, в гърчове агонизира и замря гълъбът и заплашително се надигна пламък от парчето вестник.

— От теб идва страшна горещина... — Без каквато и да е интонация каза брат му, когато тези зловещи експерименти завършиха.

— Но аз не чувствам нищо.

Той излъга, защото вече се беше изплашил невероятно. Това просто не можеше да се появи в неговия живот, но все пак се беше появило и даже успешно доказа своето съществуване.

— Остани тук! — нареди брат му, бавно изтривайки потта от потъмнялото си лице. — Ще позвъня в Центъра...

След един час, изпълнен с тягостното очакване и късите разговори през стената с майка си, около къщата се разгърна радиационният отряд на Ядрения център и частите на военната поддръжка.

В старата градина сред тлеещите от нетърпимата горещина дървета потичваше обърканият човек, който не чувстваше, не чувстваше, не чувстваше нищо...

— Внимание! — произнесе мощен радиоглас след едно предварително покашляне. — Останете на мястото си!

— Мъник! — веднага се намеси и гласът на брат му. — Изглежда, че сме се накуснали малко... Около теб има висока радиация и доста прилична температура. Сам виждаш, че дърветата горят. Хайде да помислим как да се измъкнем... А ти наистина ли нищо не чувстваш! — Гласът му се прекъсва недоумяващо, но веднага се изравни. — Сега ще включим дезактиваторите, а ти не се тревожи...

Когато над оградата се появи сиво-зелената маса на първия смелчага, къщата се запали. Маската веднага изчезна и радиогласът дълго мълча. Вместо него безпомощно заспориха гласовете на невидими хора.

В главата му се сблъскваха като при билиард метални топки и заглушаваха всичките му мисли. Той търпеливо чакаше кога ще дойде брат му, ще пристигне лекар, ще се обади по телефона жена му, ще завали дъжд, ще започне реклама, ще избухне вулкан и някакъв началник ще открие съвещание — дявол да го вземе, нещо трябваше да започне, да се премахне тая глупост, която го заобикаляше.

— Ей, Мъник... — повика го брат му. — Още нищо не сме изяснили, но градът се евакуира. Потърпи още...

Той изръмжа в отговор, притискайки с длани гърдния си кош, тъй като не знаеше какво именно трябва да търпи, когато всичко е толкова нетърпимо, дори и гласът на брат му, който беше наредил: „Потърпи!...“

След това викаше за нещо през оградата.

След това дрехите му изгоряха върху самия него и той дори не се изплаши.

А още по-късно направи опит да излезе през горящата къща, но тя рухна и той страшен и гол се изкатери на оградата, за да види потресен всичко... Градът опустяваше, покривайки се с безжизнените кълба на отработените газове, а улиците се изпълваха с хора, облечени във фантастични защитни костюми. Те нещо правеха с носените от тях прибори, криейки се внимателно зад ъглите на къщите. Криейки се от него! А слънцето светеше равнодушно над тази страшна картина...

Той скочи от оградата и тръгна по улиците, без да осъзнава своята голота. Пред него се разбягваха защитните костюми, те нещо говореха, носеше се и гласът на брат му. А там, където преминаваше, задимяваха тревите по красивите полянки, от които толкова се възхищаваха гостите на градчето.

Бавно премина през целия град и се озова в подножието на хълма, откъдето започна своето вече спокойно изкачване към върха.

„Защо ли не стрелят?“ — с мимолетно любопитство си помисли той и мислите му отново се върнаха към онова, заради което стана това завръщане в родния дом. Все пак не само заради сладките спомени беше отложил всичките си срочни работи. Нещо друго го беше привлякло, довело тук и захвърлило... Но какво?

Бяха правили бомба и искаха да завладеят всичко на този свят, държейки в тайна великото си и последно откритие. Но откритието не им се удаде. Ядрената война в техните блянове им се струваше най-интересната война на света. Жестокостта не наричаха жестокост, това беше игра, обикновена детска игра без правила и последици. И ето в този момент у него се появи плаха увереност: всичко беше започнало именно тогава. Играта не беше завършила заедно с юношеството — бяха сменени само играчите, той беше станал нечий партньор и беше загубил.

„Интересно дали вече съм побелял“ — внезапно жегна окото му сълза. Сълза от стотици рентгени. Или може би вече от хиляди?

— Внимание! — разнесе се от небето глас, закачен към вертолета. Гласът беше се промъкнал незабележимо. — Едно уточнение, приятел! Необходимо е да тръгнете наляво! Запомнете: наляво! И не спирайте в никакъв случай! Сега ще ви хвърлят храна и вода! Ние продължаваме да работим над вашия въпрос! Да не забравя

да ви кажа, че ви снимат на лента! Дръжте се! Но с цената на всичко карайте само наляво!...

Турбината на хеликоптера изсвистя и лекият апарат, като хвърли сянка на пътя му, се оттегли назад. Отлетя и гласът, без да каже нищо важно...

Не му се искаше да погледне след вертолета. Вода и храна. Водата ще се превърне в пара, а храната — във въглен. А защо пък наляво? Искат да го отведат в пустинята? Глупости... Очевидно се надяват да аутопсират трупа му, за да разберат нещо. Глупаци.

Даде си сметка, че фактът на близката му смърт е станал за него вече нещо безспорно, и дори изпита някакво превъзходство над лутащите се потни момчета, там долу пред екраните на мониторите и осцилографите. Те са объркани, защото все още не са измислили никакъв изход... А рентгените нарастват и пътят му бележи не просто почернялата, а вече направо пламтяща трева...

Значи на всички тях им е необходимо да държи наляво... Там неговият побеснял организъм ще излъчи критичните неутрони и ще настъпи взрив. Пустинята ще се превърне в обикновен полигон, където ще се проведе изпитание на първото в света живо ядрено устройство. Ах, каква сензация! И какви заглавия във вестниците ще се появят!... Вбесен, той стисна юмруци и си представи как след недоловимото избухване бавно израства смрадлива, нагла гъба, вятърът жадно всмуква атомната пепел и тогава...

Озърна се назад и разбра, че прави това за последен път, защото видя зад гърба си целия огромен живот, който незнайно защо преди не беше забелязвал. Там беше останал гробът на баща му, бяха останали майка му и брат му, хора с познати имена и още милиарди, лишени за него от име. Беше стигнал дотук, произхождайки от тях, но сега вече не принадлежеше към тяхната общност. Някога беше извършено невиджано предателство и всичко се струпа върху него.

„Но защо!? — зароди се злобата на изумлението. — Защо не един от онези, които стоят зад копчетата, а аз? Какво не ми е простил животът? Защо всички ще живеят, а аз... Господи! Как се преобърна всичко така жестоко и несправедливо!...“

Рязко като удар възникна желание да се върне назад и се вклини в редиците на колите с маскировка, и то така, че да плиснат наоколо

разтопени капки... Но продължи по-нататък, защото беше започнала да му тежи голотата под това огромно празно небе.

„Само да не е в този момент... — помисли си той, сякаш надзъртайки в стотиците очи, които в момента го наблюдаваха. — Само не сега, не трябва...“

Не изпълни нареждането да тръгне наляво, защото си спомни за каменоломната на върха на хълма. Хубаво място за него. Направо забележително място.

Радиоактивните отпадъци ще бъдат по-малко, а на техния Център и без това ще му дойде краят...

Вертолетите виеха натрапливо зад него. Бяха бойни машини с неизползвани муниции. Тъкмо сега ще си спомнят за това. Интересно е къде ли се е загубил вертолетът с високоговорителя? Колко добре би било някой да му извика от небето: „Ей, Мъник! Как си?“, а той със заглъхващ глас би отвърнал, че всичко е прекрасно и може би дори би се усмихнал...

— Кретени! Идиоти! Тъпаци! — хрипливо викаше в пространството пред себе си, изнемогвайки от усилието да ускори времето. — Стана ви ясно, нали? Изпробвахте какво е това на вкус? Взимайте, взимайте, не ми е жал! Ето ме! Гледайте в мен! Е, какво ще кажете?!

Неговата гибел все още не беше настъпила — пропуснаха го да мине. Вертолетите изчезнаха изведнъж, сякаш в тях се бяха досетили какво ще стане по-нататък. Ако е така, то сега никой няма да нареди да се стреля в него. Късно е... Късно е да се направи каквото и да е... Още тогава, в „лабораторията“ на двамата сополанковци, вече беше късно.

Видя себе си през очите на камерата, която сигурно продължаваше да го снима: самотен гол човек, измъчван от глад, жажда и съвестта си, крачещ по земята. А земята гори, гори единствено само под него в целия свят.

Тялото му вече беше обвито от пукащ и прозрачен на дневната светлина пламък, когато пред него се появи дупката в скалата.

... Далеч назад изхриптяха и замлъкнаха високоговорителите.

От територията на Центъра забързано излитаха тежки товарни вертолети. Той намери в себе си сили да се усмихне на това жалко бягство и взе в ръка едно ръждясало метално парче, което веднага

потече като огнена струйка към земята, без да остави върху ръката му дори усещането за болка.

Той дообмисли всичко, което му се полагаше, и не се обърна за последен път. Галерията водеше в мрака. Още много, много отдавна оттука бяха взимали камъни, толкова отдавна, че къщите, изградени от тези камъни, вече бяха в развалини. А галерията беше останала, едва крепена от изгнилите подпори. Вървеше по нея, а зад него пластове се сриваха и затваряха завинаги входа.

След това се излегна в центъра на една голяма галерия. Таванът високо над него постепенно изсветля и започна да става прозрачен. Сега вече виждаше във всички подробности остроумието на сляпата и сурова сила, сплела преди милиарди години мекия камък в невъобразима главоблъсканица. Не закриваше очи и дори се стараеше да не мига, за да може в малкото време, което му оставаше да има повече светлина, отколкото мрак.

Беше му топло и добре, когато тялото му се превърна в миг в критична маса. Престана да съществува с мисълта, че умира и смъртта му ще видят всички, на които това е необходимо. Всички още не са повярвали в заплахата, която крие критичната маса на безразсъдството. И дори успя да съжали своето човечество, толкова безжалостно към самото себе си.

През камъка, отдръпнал се в страшни далнини, видя синьото небе в черни пукнатини и дори не успя да затвори очи.

Изпод скалата блъвна атомен пламък и всичко свърши. Чувствителните датчици, разпръснати из целия свят, регистрираха безстрастно ядрен взрив с мощност от няколко килотона.

Писаха и разправяха най-различни неща...

НЕОБХОДИМ ПОСЛЕСЛОВ. Авторът съзнава, че подобна ситуация е немислима както от гледна точка на науката, така и от позициите на здравия смисъл. Но в нещата, които са свързани с ядреното оръжие, има толкова често прекалено много наука и малко здрав смисъл, че авторът напълно оправдава своите фантастични схеми и не иска те да се сторят на някого проста игра на измислици...

Публикувано в сп. „Наука и техника“, бр.39-40/1989 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.